

УДК 027.625(430 Минхен)
02:316.7
Стручни рад

Међународна омладинска библиотека у Минхену

Владимир Арсенић
Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин
zgulaznica@gmail.com

Сажетак

Текст покушава да одговори на питање о улози библиотеке у процесу едукације и стварању културног модела у једном друштву. Као пример разматра се Међународна омладинска библиотека из Минхена, као институција у којој је на симболички начин обновљено немачко друштво после Другог светског рата. Поређењем са стањем у српском библиотекарству отварају се врата могуће полемике.

Кључне речи:

библиотека, културни модел, Међународна омладинска библиотека, Беле вране, деца.

Питање о сврси библиотекарства и постојања библиотеке морало би да се постави на почетку двадесет првог столећа, посебно када се има у виду ситуација са књигом и информацијама. Да ли је библиотека место на којем се чувају књиге или је она место из којег би требало да полазе, извиру култура читања, љубав према књизи и нешто што бих за ову прилику назвао друштвено прихватљивим културним моделом. Односно, да ли је она место на којем информације и знање леже похрањени у књигама на прашњавим полицама и чекају да се на њих случајно набаса или је она, у складу са *IFLA/UNESCO манифестом за јавне библиотеке*¹, место на којем се информација пружа непрекидно, на којем је знање увек и свакоме доступно, које служи непрекидном образовању корисника и заједнице. Наравно да међу библиотекарима влада консензус да би место библиотеке у друштву требало да буде у складу са потоњим високим начелима и стандардима, али је, најалост, у стварности случај често у складу са оном уском дефиницијом садржаном у етимологији именице библиотека, а што се може препознати и у именици словенског корена – „књижница“, као место на којем се чувају књиге.

У покушају да покажем примером како је могуће начинити транзицију од прости конзервације, чувања и имам-немам односа према информацији и публикацији ка моделирању јавног укуса, послужићу се примером Међународне омладинске библиотеке која се налази у Минхену и која од самих почетака свог по-

стојања делатност превасходно усмерава управо ка моделирању културе читања и развијању јавног укуса, полазећи од оне категорије корисника који су у том смислу најважнији, односно од деце и омладине.

Internationale Jugendbibliothek² или International Youth Library, односно Међународна омладинска библиотека, једна је од две специјализоване библиотеке у свету (постоји слична институција у Јапану, али она је нешто мањег обима и другачије сврхе) која се бави прикупљањем грађе из области дечје и омладинске књижевности, али и пружа услуге коришћења ове грађе стипендистима и стручним лицима из широко схваћене области дечје, односно омладинске књижевности, као што су аутори, илустратори, тероетичари књижевности, издавачи и библиотекарски. Када сам у пролеће 2000. године (од 1. априла до 1. јула) био стипендиста ИЈБ-а, дошао сам у функцији библиотекарског дечјег одељења Библиотеке града Београда, а као тему свог истраживања навео сам „Утицај модерних медија на савремену дечју књижевност“. Мало је рећи да се у том контексту једина озбиљна литература могла наћи, а и данас се, сасвим извесно, налази у фондовима Међународне омладинске библиотеке. Но, кренимо редом.

Међународна омладинска библиотека основана је 1949. године. Основала је Јела Лепман (Jella Lepman) Јеврејка, избегла из нацистичке Немачке, која се у њу вратила као официр британске војске. Схвативши да не постоји бољи пут да се немачкој деци и младежи

¹ IFLA/UNESCO, *Public Library Manifesto*, <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm> (преузето 21. 12. 2010).

² www.ijb.de (у даљем тексту користићу скраћеницу ИЈБ) (преузето 21. 12. 2010).

обезбеде квалитетне књиге, као и да је то најбољи начин да се једној порушеној култури понуде другачије вредности које ће напослетку помоћи да се изнова изгради друштво које је било полумртво после дванаестогодишњег Хитлеровог оргијања, она се обратила британским и америчким издавачима да јој пошаљу публикације. Ова збирка је затим, у периоду од шездесет и две године, расла и нарасла до 580.000 публикација, од којих само секундарна литература о дечјој и омладинској књижевности прелази цифру од 30.000 публикација.³

ИЈБ је од 1983. године смештена у замку Блутенбург у западном делу Минхена и већ сама та чињеница да се дечја библиотека налази у замку има своју „чаробну” привлачност. Ова локација има и друге предности – наиме, испод замка се простиру велики подруми који су климатизовани и аутоматизовани, тако да пружају довољно простора за смештај колекције, као и друге погодности када су у питању друге делатности библиотеке: семинари, предавања, радионице, изложбе, јер простора има довољно. Поред тога, у оквиру библиотеке налазе се: соба Ериха Кестнера⁴, музеј Михаела Ендеа⁵, кабинет Бинете Шредер⁶ и торањ Џејмса Криса⁷, позајмно одељење у којем корисници могу добити на коришћење публикације на тринаест светских језика, сликарски атеље у којем се одржавају радионице, као и отворени студио у којем се одржавају музичке и ликовне радионице за децу до пет година. Такође, будући историјско здање и културно добро, замак Блутенбург је и туристичка атракција, тако да је то прилика за ИЈБ да себи обезбеди додатан приход, али и да се библиотеци привуче већи број корисника.

Међународна омладинска библиотека нераздвојива је од IBBY-ја⁸, Међународног одбора за дечје и омладинске књиге (International Board on Books for Young People), непрофитне организације која представља мрежу људи из читавог света посвећену повезивању деце и књиге, а који је 1953. године основан у Цириху, у Швајцарској и који делује преко националних подружница. Њих тренутно има у седамдесет и две земље света, укључујући и Србију. Циљеви овог Одбора, који се у целисти поклапају са циљевима Омладинске библиотеке, су следећи:

- промоција међународног разумевања и толеранције кроз дечје књиге;
- пружање деци у свету приступ књигама високих књижевних и уметничких стандарда;
- охрабривање и подршка публикавања и дистрибуције квалитетних дечјих књига, посебно у земљама у развоју;
- обезбеђивање подршке и обуке за оне који се баве децом и дечјом књижевношћу;
- стимулисање истраживања и научног рада на пољу дечје књижевности.

Повезаност IBBY-ја и ИЈБ огледа се и у личности Јеле Лепман која је основала обе институције и делимично преликала њихове делатности једне у друге. Разлике између ове две институције огледају се преваходно у томе што је ИЈБ немачка институција, јер је и финансирана искључиво од стране немачких власти, док је IBBY међународна организација која се финансира из различитих извора. Такође, IBBY је невладинска организација и као таква мобилнија и отворенија, док је ИЈБ битна као центар, као место из којег и ка којем се све креће.

Делатности ИЈБ, које у многоме превазилазе оно што сам назвао уском библиотечком делатношћу, могу се поделити у два главна тока: едукација и презентација. Под едукацијом подразумевају се бројни семинари, радионице и стипендије које ИЈБ додељује заинтересованим стручњацима. Говорећи на основу личног искуства, могу рећи да сам, за време свог тромесечног боравка у Минхену, присуствовао радионицама које су се бавиле најразличитијим аспектима рада са децом, како у књижевности, тако и у библиотекарству: радионица о приповедању/*storytelling*, неколико сесија читања са најмлађом публиком која је довођена из оближњих школа, предавање о будућности дечјих библиотека за библиотекарке из Баварске. Омогућавајући колегама и стипендистима контакт и међусобну размену искуства, ИЈБ ради на повезивању и умрежавању дечјих библиотекара, аутора, издавача и илустратора у читавом свету и служи као једна врста референтног истраживачког центра, својеврсног канала комуникације преко којег се и у којем се све то обавља. При томе, непрекидним праћењем и набављањем најновије продукције из области дечје књижевности и референтне литературе, ова библиотека постаје центар у којем је могуће пронаћи све оно што је потребно истраживачу.

Презентација је једнако важан сегмент деловања ИЈБ. Годишње присуство на Сајму дечје књиге у Болоњи који се од 1963. године одржава у овом италијанском граду, представља прилику не само да се дође до информација о новим публикацијама и успоставе контакти са издавачима из читавог света, већ је и прилика да се ИЈБ представи широј заинтересованој јавности. Други важан сегмент у презентационом деловању су

³ http://www.ijb.de/files/english/HMe_4/Page02.htm (преузето 21. 12. 2010)

⁴ Ерих Кестнер (Erich Kästner, 1899 – 1974) један од најпознатијих немачких аутора за децу.

⁵ Михаел Енде (Michael Ende, 1929 – 1995) веома познат немачки дечји стваралац, рођен у Гармишпартенкирхену, у Баварској, што га чини готово завичајним аутором.

⁶ Бинете Шредер (Binette Schröder, 1939 – једна од најпознатијих илустраторки дечје књижевности у Немачкој и у свету.

⁷ Џејмс Крис (James Krüss, 1926 – 1997) познати немачки дечји аутор.

⁸ www.ibby.org (преузето 21. 12. 2010)

путујуће изложбе. Оне су засноване на изложбама које се прво постављају у замку Блутенбург, а затим се излажу широм земље, али и широм планете. Најчешће их прати каталог и оне нуде школама, јавним библиотекама и другим институцијама могућност да своје посетиоце упознају са важним темама у дечјој књижевности, као и да омогуће младим читаоцима да се заинтересују, као и да прочитају књиге из различитих земаља, на различитим језицима, а које се баве многим занимљивим темама.

Оно што је мене као библиотекара највише импресионалирало и што је могуће учинити и у нашој земљи, јесте јединствени систем набавке књига. Као што је већ поменуто, Јела Лепман је увела праксу добровољне сарадње издавача са ИЈБ и она се кроз године постојања показала као одлично решење. Ово се и за издаваче показало као веома уносно решење јер библиотека представља информациони центар за дечју књижевност и годишње издаје публикацију под називом *Беле вране*, као врсту селективне анотираних библиографије коју састављају библиотекари лектори⁹ и која представља референтну литературу за свакога ко је заинтересован за пресек годишње продукције дечје књижевности из читавог света. У библиотеци је стално запослено неколико лектора библиотекара: за немачки, за скандинавске језике, за холандски, за шпански и португалски, француски, мађарски, турски, персијски и за словенске језике. Посао лектора састоји се у томе да одржавају везу између библиотеке и издавача и институција које се баве дечјом књижевношћу у својим „матичним” земљама, да помно прате продукцију, трендове у дечјој књижевности и њен развој, као и да захтевају књиге које би могле да уђу у колекције ИЈБ. Такође, ИЈБ је у међувремену створила и мрежу сталних сарадника која покрива готово све највеће светске језике, тако да је њихов увид у савремену продукцију изузетан. Међутим, треба нагласити да збирка ИЈБ није настајала само добровољним слањем публикација од стране издавача, већ су у њу уграђене и неке веома значајне мање збирке попут оне Међународног одбора за образовање Лиге народа, који је 1969. године донирао своју збирку дечје и омладинске књижевности из читавог света, чије је сакупљање отпочело још давне 1928. године. У збирку ИЈБ уграђене су још две веће донације: Шулцова колекција, која садржи прва издања авантуристичких романа и народних прича, као и Мишке колекција, која обухвата велики број сликовница. Обе ове колекције су каталогизоване и доступне су корисницима.

⁹ У ИЈБ не постоје класични библиотекари, односно у Немачкој би титула библиотекара одговарала нашој титули библиотекар-саветник. У том смислу се о библиотекарима у ИЈБ говори као о лекторима, а ја користим термин библиотекар лектор јер сматрам да се тако најлакше стиче утисак о послу који се извршава, при чему се чува оригинални назив радног места – лектор.

ИЈБ се наметнула као референтни центар и то је оно што је издваја и чини јединственом у читавом свету. Због тога је она отворена за стипендисте – стручњаке из читавог света који тамо могу да проведу до три месеца, да спроведу истраживање, да се упознају са начином функционисања ИЈБ и, као најважније, да стекну увид у мрежу људи са којима је могуће и са којима би требало радити када је у питању унапређење свих области којих се дотиче дечја књижевност, што у себе убраја и библиотекаство.

Резимирајући оно што је написано о начину и карактеристикама рада ИЈБ, хтео бих да истакнем да је најважније у томе препознати оно што сам назвао формирањем културног модела. Успех у томе очигледан је када се погледа развој од дана Јеле Лепман, па до данас, када видимо у какав се отворени референцијални центар претворила ИЈБ, а да не говоримо о томе колико је људи прошло кроз библиотеку као стипендисти. Само за време мог боравка у ИЈБ, боравиле су и колегинице из Ирана, из Естоније и са Јамајке.

Питање којим бих хтео да завршим свој кратак приказ тиче се могућности преношења понуђеног модела у Србију. Да илустријем личним примером. Када сам се у јулу 2000. године вратио из Минхена, пун ентузијазма, похитао сам да се јавим локалним издавачима и да им напоменем да би било од њиховог виталног интереса да своје дечје књиге шаљу у ИЈБ, јер је било неопходно допунити прилично лошу и неселективну збирку српске дечје књижевности, а самим тим би нека од књига могла да се нађе и у престижној публикацији *Беле вране*. Преглед публикација који се може наћи на сајту ИЈБ подразумева преглед бројева *Белих врана* од 1996. до 2010. године¹⁰ и у њему се може наћи свега пет библиографских јединица које долазе из Србије, док су неке од бивших република СФРЈ, захваљујући препознавању важности ове публикације, присутне готово у сваком броју. Немам податак колико је књига стизало у ИЈБ од 1996. године наовамо, али очигледно је сваки примерак који би стизао до Минхена био случај, а не правило. Толико о успеху моје мисије код издавача и њиховој сарадњи са ИЈБ.

Међутим, то не говори само о немогућности сарадње и суштинској незаинтересованости за било какву промоцију сопственог рада која, на концу, може да резултира и неком економском користи. То, нажалост, говори о тромости наше културе и њеној неспремности на било какву акцију. Библиотека може да се посматра као део културе и да се схвата као део уморног организма, исцрпљеног силним борбама за достојанство професије, чак и за голо преживљавање. Ипак,

¹⁰ ИЈБ, *White Ravens*, http://www.ijb.de/files/hm_4/whiteravens.htm (преузето 21. 12. 2010).

могли бисмо ствари посматрати и кудикамо другачије – као место борбе, рекао бих чак одлучујуће борбе, за промену културног модела. Активно учешће у животној друштвеној заједници, окренутост њеним стварним потребама, а, што је још важније, стварним потреба-

ма њених најмлађих чланова – деце, може да донесе резултате. Можда нећемо достићи оно што је урадила Јела Лепман са својим сном, али сам сасвим сигуран да је и она на почетку имала кудикамо мање, но не и мање племените, амбиције.

Литература

1. IFLA/UNESCO. *Public Library Manifesto*. <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm> (преузето 21. 12. 2010).
2. IJB. *White Ravens*. http://www.ijb.de/files/hm_4/whiteravens.htm (преузето 21. 12. 2010).
3. www.ibby.org (преузето 21. 12. 2010)
4. www.ijb.de (преузето 21. 12. 2010)

The International Youth Library in Munich

Summary

The article tries to answer the question about the role of a library in the process of constant education and of creation of a cultural model in a society. As an example it takes The International Youth Library from Munich, Germany, as an institution in which the German society after the Second World War was rebuilt, certainly in a symbolic manner. By comparison with the Serbian librarianship the paper opens a door for a possible debate.

Key words:

library, cultural model, The International Youth Library, The White Ravens, children.

Примљено: 9. марта 2011.
Прихваћено за објављивање: 30. марта 2011.